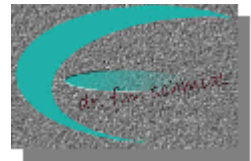


Reacties:

f.schmidt@wxs.nl

Jaargang 4, nr. 1

Histo-visie



Boekdrukkunst in Hasselt

Steffaans eerste marteler patroon i Hasselt



Peregrinus Barmentlo

Tachtich in den iare ons heren

Dusent veerhondert omme te leren

Doechden ende toe gode trecken

Den Menschen wt den sunden wecken

Is dit boek ter eren gods volbracht

Den nider ende schemper neet gheacht

In een stat de Hasselt is ghenant

Den stichte van vtrecht wal becant

Deet boek lesen of lesen hoeren

Moeten mit gode sijn vercoren

Dat moet ghonnen de hemelsche vader

Wil segghen Amen alle gader

Lang is getwijfeld over wie nu eigenlijk deze drukker was. Onzekerheid bestond ook over welke stad hier bedoeld werd. Aan de hand van een op een prent voorkomend familiewapen kon worden vastgesteld dat de drukker Peregrinus Barmentlo is geweest en dat het drukwerk in Hasselt in Overijssel is vervaardigd. Het bovenstaand gedicht geeft al aan dat hier het in het

Sticht gelegen Hasselt bedoeld wordt.

Over de drukker weten we niet veel. Behalve dan dat hij in 1476 in Napels samenwerkte met Alding. Het in Hasselt gebruikte lettertype verraadt dan ook Italiaanse invloeden. Men veronderstelt dat Barmentlo geen beroepsdrukker was. Eerder moet er sprake van religieuze gedrevenheid geweest zijn. Van zijn werken is maar een zevental bewaard gebleven. In 1480 verscheen *Epistelen ende ewangelien mitten sermonen van al den jaere*.

Een jaar later gevolgd door: *Gesta Romanorum* en door *Summe le roy of des conincs summe*. Dan is het zeven jaar rustig. Maar in 1488 verschijnt het *Getijdeboek en Liden ende passie ons Heren Jesu Christi*. Twee jaar later liet hij het *Hieronimus boeck* en het *Getijdeboek* het daglicht zien.

Voor de laatste vier werken had hij gebruik gemaakt van een lettertype dat ook bij Peter van Os uit Zwolle in gebruik was. Tussen beiden moet overigens contact hebben bestaan. Zo kon hij voor zijn

illustraties over de blokken van Peter van Os beschikken.

Opvallend is dat zes van werken in de volkstaal geschreven zijn. Dit doet vermoeden dat de drukker aanhanger was van de moderne devotie. Dat zou ook kunnen verklaren waarom hij zich in Hasselt vestigde. De stad lag immers niet ver van het Agnietenklooster af.

Barmentlo was de zoon van Johan Barmentlo. Na het overlijden van zijn broer Hendrik werd hij beleend met het goed Eelking. Zelf heeft hij geen nageslacht gehad [waarschijnlijk was hij niet getrouwd]. Het leen ging dan ook in 1520 over in handen van zijn nicht Lucia van Barmentlo, die getrouwd was met Hendrik van Haersolte. Waarschijnlijk had de familie gezien het familiewapen een militaire achtergrond [twee hoorns op een schild]. Mogelijk dat Perigrinus zelf een geestelijke achtergrond heeft gehad. Volgens de overlevering woonde hij in het pand Hoogstraat 12. Dezelfde woning die later in handen kwam van de Deventer drukkersfamilie Pafraet.

Bronnen:

Barmentloo, H.B. "Peregrinus Barmentloo", *HH 1* (1996) 9-11

"Peregrinus Barmentlo" in *De vijfhonderdste verjaring van de boekdrukkunst in de Nederlanden* (Brussel 1973) 343-346

<http://www.kb.nl>

In feite weten we dus weinig van Perigrinus Barmentlo af. Was hij geestelijke of werd hij later geestelijke? Waarom vestigde hij zich in Hasselt en was hij aanhanger van de Moderne Devotie? Allemaal vragen die niet met zekerheid te beantwoorden zijn.

Herman Rampen

Bijna twee eeuwen later treffen we weer een drukker in Hasselt aan. Ook hij woonde in de Hoogstraat en wel in een pand dat grensde aan het oude gasthuis, het toenmalige waagegebouw. Zijn woning telde in 1682 twee vuursteden. Hij was getrouwd met Kunna Jans. Samen kregen ze drie kinderen: Dirk in april 1678, nog een Dirk in april 1679 en een Jan in oktober 1682. Uit deze opsomming is op te maken dat de oudste zoon al snel overleden moet zijn.

Herman was ook stadsdrukker. Zowel in 1679 als in 1680 werd hij opgeroepen om mede helpen de keur te verrichten. In 1680 was hij zelfs één van de zes kiesmannen. In 1684 komen we hem in Harderwijk tegen als boekdrukker.

Van hem is een zestal in Hasselt gedrukte titels bewaard gebleven. Het oudste is *Hasselt maagden-rijm* [1677] (zie vorig nummer), een in Latijn geschreven werk *Observationum liber quartus* [1678], *Psalmen, lofsangen, ende geestelijke liedekens* [1681], *Jeremia's klaag-liederen* [1682], *Nunc aut nuquam, dat is nu of noyt, zijnde een korte verklaringe over de woorden van den Prediker* [1683] en *D'arka-*

disghe minne-gloob, waer op, van achter de gordijnen der liefde, breydeloose driften, en dwaze hartstogten spelen [1683]. Zijn motto luidde: *In Ramp-en Druk, Is mijn geluk.*

Johannes Hondekoeter

Een eeuw na het vertrek van Herman Rampen vestigde zich opnieuw een boekdrukker in Hasselt. Johannes Hondekoeter komen we voor het eerst in 1785 in Hasselt tegen. Hij huwde op 26 december van dat jaar met G. Kikke. Haar vader was daghuurder. Op de lijst van inwoners van 1795 komen we zijn naam niet meer tegen. Niet duidelijk is waar hij gewoond heeft, wat zijn vermogen was en hoe oud hij was. Waarschijnlijk zal hij ongeveer 30 jaar zijn geweest. Hij was afkomstig uit Amsterdam.

Wat we wel van hem weten, is dat hij patriottische sympathieën koesterde. Van zijn werk is een vier-tal publicaties bewaard gebleven. Twee ervan waren nogal patriottisch getint: *Verdeedigend antwoord, aan de eerroevende Noordhollandsche patriot* [1787] en *Helden-zang op de defensie van Elburg* [...] in drie zangen [...]. *Zijnde een vervolg der Helden-zang op de defensie van Hattem* [1786]. Het is in feite tragisch dat zijn omvangrijkste werken in opdracht van de oranjegezinde stadssecretaris van Hasselt, Exalto d'Almaras, gedrukt werden. *Missive van de regeeringe der stad Hasselt. Ingezonden aan [...] Staaten der provincie van Overijssel op den 4 april 1786*

[1786] en *Deductie de regeeringe der stad Hasselt. Betreffende de stemgerechtigheid der gemelde stad ter staatsvergadering van de provincie van Overijssel* [1786]. Waarschijnlijk is de Hondekoeter meer opgetreden als uitgever dan als drukker. Het eigenlijke drukwerk is dan uitbesteed geweest. In 1787 wordt Johannes samen met 26 anderen het recht ontnomen om tot de keur toegelaten te worden. Niet lang na deze uitsluiting moet Johannes Hondekoeter de stad de rug hebben toegekeerd.



Bronnen:

Wittop Koning, D.A.,
Harderwijker boekdrukkers
(Nieuwkoop 1985)

GAH, inv. nr. 189

<http://www.kb.nl>



Meer over de historie van
Hasselt weten of zien

www.schmidplanet.info